

Asia: VN/35196/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta Tullin rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleisesti

Helsingin käräjäoikeus on lausunut poliisin ja Rajavartiolaitoksen rikostiedustelua koskevista lainsäädäntöehdotuksista. Noissa lausunnoissa esitettyyn viitataan soveltuvien osien edelleen. Helsingin käräjäoikeus keskittyy tässä launnossa pääosin nostamaan esiin huomioita esitettyjen muutosten vaikutuksista soveltamiskäytäntöön ja tuomioistuihin.

Rikostiedustelu Tullissa vakavan rikollisuuden torjumiseksi (3 a luku)

Helsingin käräjäoikeus kiinnittää huomiota ehdotetun 3 a luvun 1 §:ssä ja 3 §:ssä käytettyihin termeihin ”järjestäytynyt rikollisuus” ja ”yksilön ja yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava muu vakava rikollisuus”. Termit ovat soveltamisalaltaan laajia ja saattavat aiheuttaa käytännössä epäselvyyksiä. Kysymys on rikostiedustelutoiminnan edellytyksistä eli päätöksenteon kannalta erittäin merkityksellisistä käsitteistä. Sääntelyn tulisi olla yksilön perusoikeuksien suojaan kajoavissa tiedustelutoimissa erityisen täsmällistä ja tarkkarajaista. Edellä mainitut seikat vaikuttavat myös suoraan tuomioistuimen tosiasiallisiin mahdollisuuksiin valvoa keinojen käyttöä.

Päätöksen sisällön (9 §) osalta Helsingin käräjäoikeus kiinnittää huomiota siihen, että 3 momentin mukaan päätöstä on olosuhteiden muuttuessa ”tarkistettava”. Ehdotuksen perusteella on epäselvää, mitä päätöksen tarkistamisella tarkoitetaan. Käräjäoikeuden annettua ratkaisun se ei voi muissakaan asiaryhmissä olosuhteiden muuttuessa ”tarkistaa” ratkaisujaan. Kysymys on tällöin tarvittaessa uuden päätöksen tekemisestä, joka edellyttäneen uutta hakemusta. Tältä osin ehdotettu sääntely aiheuttanee käytännössä epäselvyyttä.

Rikostiedustelukeinon käyttöä koskevan päätöksen voimassaoloajan osalta (11 §) pykälässä tai perusteluissa olisi tarpeen selvyyden vuoksi ja lain soveltamistilanteissa epäselvyyksien välttämiseksi säätää tai kirjata avoimesti, onko lupa tarkoitettu annettavaksi alkamaan luvan antopäivästä tai päätöksen tekopäivästä, vai onko luvan alkaminen mahdollista myös tulevaisuudessa.

Helsingin kärjäoikeus kannattaa tiedusteluvalvontavaltuutetun mahdollisuutta tulla kuulluksi asian käsittelyssä (12 §). Kuten aiemmassa lausunnossa, kärjäoikeus kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että valtuutetulla on oltava resurssien puitteissa tosiasiallinen mahdollisuus osallistua käsittelyyn, jotka järjestetään kiireellisesti. Edelleen aiempaan lausuntoon viitaten, kärjäoikeus kiinnittää huomiota siihen, ettei rikostiedustelulupa-asiaa käsiteltäessä voine tulla tilannetta, jossa rikostiedustelun kohteelle olisi varattava tilaisuutta tulla kuulluksi. Pykälässä olisi siten syytä säätää, että ”asia ratkaistaan kohdetta kuulematta”. Helsingin kärjäoikeuden päätöksestä saisi kannella Helsingin hovioikeudelle. Taloudellisten vaikutusten arvioinnin jaksossa on kuitenkin kenties erheellisesti todettu, että päätöksestä saisi kannella Helsingin kärjäoikeuteen (s. 58).

Tiedusteluvalvontavaltuutetulle tehtävän ilmoituksen (25 §) osalta kärjäoikeus kiinnittää huomiota säännösehdotuksen 2 momentin 3 kohtaan, jossa viitataan lain 33 §:ään, kun esitöissä viitataan 36 §:ään.

Ilmaisukieltoa koskevasta päätöksestä saisi kiellon saanut kannella Helsingin kärjäoikeuteen (30 §). Ehdotuksessa esitetään säädettäväksi, että kantelu käsitellään kiireellisenä. Kärjäoikeus ei tavanomaisesti käsittele kanteluita esitutkintaviranomaisen päätöksistä, joten jatkovalmistelussa tulisi kirjata auki menettelysäännöt kantelun käsittelyyn kärjäoikeudessa.

Ehdotetun 36 §:n 7 momentin mukaisesti rikostiedustelukeinon käytöstä ilmoittamisen lykkäämisen tuomioistuinkäsittelyssä noudatettaisiin 12 §:ssä säädettyä. Ilmoituksen lykkäämistä tai sen kokonaan tekemättä jättämistä käsiteltäessä olisi siten ehdotuksen mukaan kuultava myös tiedusteluvaltuutettua. Ehdotuksesta ei käy ilmi, onko tämä ollut tarkoitus.

Vaikutusten arviointi

Helsingin kärjäoikeus kiinnittää huomiota tarpeeseen tehdä vireillä olevien poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen rikostiedustelulainsäädäntöä koskevien uudistusehdotusten vaikutusten kokonaisarviointi. Mikäli työmäärän lisäystä tuomioistuimissa tarkastellaan ainoastaan ehdotuskohtaisesti, ei se anna siitä oikeaa kuvaa.

Tullin rikostiedustelua koskevalla ehdotuksella on aivan oikein tunnistettu olevan taloudellisia vaikutuksia tuomioistuimiin. Ehdotuksessa on kuitenkin arvioitu, ettei esityksen tuomioistuimille aiheutuva lisätyömäärä ole siten merkittävä, että se edellyttäisi henkilöresurssien lisäämistä Helsingin käräjäoikeuteen. Vaikka yksin nyt kysymyksessä oleva Tullin toimintaa koskeva lakiehdotus ei sellaisenaan erityisesti lisäsi työmäärää Helsingin käräjäoikeudessa, on selvää, ettei merkittävästi poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksia lisäävin lainmuutosten kokonaisvaikutus Helsingin käräjäoikeuden toimintaan ole aivan vähäinen. Tätä työmäärän lisäystä ei edellä mainitusti voida arvioida pirstaleisesti, mikäli siitä halutaan saada tosiasioita vastaava kuva. Pelkän tehtävien lisääntymisen aiheuttaman suoran työnlisäyksen lisäksi on resursseja varattava kouluttamiseen ja perehdyttämiseen. Aikaisemmissa lausunnoissa todetusti myös asianhallintajärjestelmä AIPA:n toiminnallisuuden uudistamisen resurssit on turvattava.

Helsingin käräjäoikeuden näkemyksen mukaan uudistusehdotusten vaikutuksia tuomioistuimiin ei ole asianmukaisesti eikä riittävän kattavasti arvioitu, mikä tulee tapahtua viimeistään asioiden jatkovalmistelussa.

Pakkala Sirpa
Helsingin käräjäoikeus

Jokela Henna
Helsingin käräjäoikeus - Lausunnon ovat valmistelleet kärjätuomari Essi Konttinen-Di Nardo ja kärjätuomari Tea Rantanen